

SAMTALE- RESSURS

i forbindelse med markering av
jubileumsåret for Hans Nielsen Hauge

Hans Nielsen Hauge levde et spennende og dramatisk liv. Han var en driftig og dristig mann som delte sin kunnskap med de han møtte. Han utfordret autoritetene og ble av mange i sin samtid sett på som en farlig opprører og fanatiker. Hauge selv ønsket å formidle et radikalt budskap om omvendelse og etterfølgelse. Han ønsket (som Luther) å reformere kirken, ikke danne sin egen.

I ettertid har Hauge blitt trukket fram som en foregangsfigur.

I NMS kan vi finne inspirasjon i arven etter Hans Nielsen Hauge og haugebevegelsen - en bevegelse som NMS i sin tid sprang ut av. Vår organisasjons historie er på denne måten en ressurs for oss i dag.

Dette heftet inneholder fire tekster med tilhørende spørsmål rundt noen karaktertrekk ved Hauge.

Hauge var:

- 1. Flittig**
- 2. Forvalter**
- 3. Fellesskapsorientert**
- 4. Forkjemper**

Vi oppfordrer til bruk i sammenhenger dere allerede er en del av. Sett av litt tid i områdeutvalget, regionstyret, foreningen, bibelgruppa, misjonsutvalget, komiteen eller småfellesskapet i menigheten.

Vi håper samtalene kan bidra til ettertanke, glede og inspirasjon. Lykke til!

Fakta om Hans Nielsen Hauge

født 3. april 1771

Hans Nielsen Hauge var den første og fremste folkebevegelsesleder i Norge. Han har sammen med haugianerne betydd veldig mye for norsk utvikling og forandret Norge for alltid.

Hauge ble forfatter av 33 bøker og startet over 30 industriforetak.

Hauge vokste opp som nummer fem i en søskenflokk på ti, i en vanlig bondefamilie. Som ungdom opplevde han motsetning mellom sin oppdragelseskristendom og et ugudelig ungdomsmiljø. **24 år** gammel tok han et valg og vendte tilbake til gården hvor foreldrene hadde bruk for han i gårdsarbeidet. Vinteren 1795/96 fordypet Hauge seg igjen i religiøs lesing, bønn og åndelig ettertanke.

25 år gammel (5. april 1796) fikk Hauge en opplevelse av å møte Jesus da han var på åkeren og pløyde. Hauge selv var meget varsom i sin omtale av denne hendelsen! Dette førte til en religiøs oppvåkning og bevissthet om:

1. Menneskets syndige livsinnstilling og behov for radikalt oppgjør med synden.
2. Guds kjærlighet og nåde når han frir mennesker fra syndens makt og styrker troen og håpet og sender den enkelte ut til tjeneste for nesten.
3. Guds særskilte kall til Hauge (i opplevelsen) om å forkynne evangeliet. Og en erkjennelse av at han som lekmann hadde frihet til å bruke sin egen innsikt i Guds ord til en slik gjerning, selv om det stred mot det vanlige monopol prestene hadde. Konventikkelplakaten av 1741 forbød lekfolk å holde oppbyggelige møter uten sogneprestens godkjennelse.

Årene 1797 - 1804 gikk Hauge store deler av landet, fra Kristiansand - Malangen.

33 år gammel (i 1804) ble Hauge arrestert i Danmark. Han ble satt i husarrest i Hokksund og senere flyttet til fengsel i Oslo. Arrestordren gikk på at han var fanatiker, tilhørte en sekt og var en nedbryter av respekt for staten og kirkens autoritet. Med bekymring så en på reiseruten hans og hvor utbredt nedslagsfelt han hadde. Han ble sett på som en farlig mann, med tilhengere. I Danmark så de på hans virksomhet som en politisk bevegelse.

Totalt fikk han 18 år som predikant utenfor fengselet.

Årene 1804 - 1810(1) tilbrakte Hauge kortere og lengre tid i fengsel. God helse ble brutt ned under fengselsoppholdene. Ikke kontakt, uten bøker, lite mat og lite varme, gjorde at sykdom kom snikende (1805-06). Spesielt dårlig helse hadde han i 1810-11. På denne tiden mistet han også begge foreldrene, men kunne ikke gå i begravelse fordi straffeprosessen ikke var avsluttet.

Dommen ble utsatt til februar 1812, men først 4. desember 1813 kom saken for retten: Hauge ble dømt til 2 års arbeid/slaveri på Akershus festning.

23. desember 1814 ble Hauge satt fri mot å betale en bot på 1000 riksdaler i sølvverdi. gammel. Han sluttet å reise. Han var nå **43 år**.

27. januar 1815 giftet Hauge seg med Andrea Andersdatter Nyhus.

12. desember 1815 fikk de en sønn, Andreas. 19. desember døde Andrea i barselseng og Hauge måtte ha begravelse for kona og deretter dåp for sønnen. En svigerinne sendte sin beste tjenestejente Ingeborg Maria Olsdatter til Hauge, for å ta seg av en syk far, et nyfødt barn og over 25 tjenestefolk.

22. januar 1817 giftet Hauge seg på nytt. Han inngikk ekteskap med sin husholderske Ingeborg, som ble beskrevet som "en vakker brud". Sammen fikk de tre barn. Sønnen døde 4 år gammel, datteren døde kort tid etter sin far.

Hauge var selv syk og mye sengeliggende. Han døde 29. mars 1824, etter store lidelser, **53 år** gammel.

Ingeborg ble godt gift senere.

Sønnen Andreas ble prest og den første sekretæren i NMS.

Det er laget en filmsnutt som kan brukes sammen med dette heftet. Den finnes på NMS sine hjemmesider. Teksten fra filmen er gjengitt nedenfor.

Hva er det som endrer et samfunn?

250 år er gått siden bondesønnen, lekpredikanten og samfunnsbyggeren Hans Nielsen Hauge ble født. Han utfordret autoritetene og ble av mange sett på som en farlig opprører og fanatiker. Han uttrykte sin tro gjennom hardt arbeid for å gjøre verden til et bedre sted. Han formidlet kallet til alle om å være gode forvaltere av Guds gaver til det beste for nesten og samfunnet. Han kjempet for alle menneskers likeverd overfor Gud, med samme muligheter.

I NMS har vi våre røtter i arven etter Hauge og haugebevegelsen. Hauges sønn, Andreas, ble den første sekretæren i NMS. Andreas giftet seg med Gabrielle, datter av misjonsforeningenes mor, Gustava Kielland. Hauges barnebarn, Anna, ble misjonær på Madagaskar.

I dag finner vi inspirasjon etter Hauge i Use Your Talents, som bærer videre oppfordringen om å bruke våre talenter for å tjene Gud og vår neste. Vi vil frigjøre talenter og se mulighetene som oppstår når mennesker går sammen for å gjøre tro til handling.

Sammen kan vi forandre verden!

En levende kirke over hele jorden

1. Hauge var flittig

Hauge beskrives som en nøktern og arbeidsom mann. **Han uttrykte sin tro i hardt arbeid for å gjøre verden til et bedre sted.** Hauge fokuserte på at tro og gjerning skulle henge sammen. Mange mennesker ble og er fortsatt inspirert av hvordan Hauge praktiserte sin tro.

I NMS er vi kjent med slagordet: *Vi gjør tro til handling!* og ordparet *ord og handling*. NMS kjennetegnes helt fra starten av mennesker som sammen ønsket å gjøre en forskjell. Misjonsengasjementet har alltid handlet om både ord og handling: forbønn, givertjeneste, innsamling, forkynnelse, basarer, møter og arrangement. Kreative måter å samle inn penger på, som å strikke, sy, bake og skape. Å bruke både hender og hode og ikke minst hjerte.

I en kronikk av *Bernt T. Oftestad, professor em. i kirkehistorie og Kristin Norseth, førsteamanuensis em. i kirke- og misjons-historie*, pekes det på en enorm avstand mellom Hauge og dagens Norge. Kronikkforfatterne skriver: *“Hauge forkynte bot og omvendelse ut fra et pietistisk-mystisk syn på frelsen, troen og livet, med stor vekt på lydighet mot Guds vilje åpenbart i de ti bud. Vekkelsen, vitnesbyrdet og troens bekjennelse overfor verden var bærebjelken i hans kristendom.”* Dette mener de står fjernt fra dagens protestantiske forkynnelse som vektlegger rettferdiggjørelse ved tro alene. Noe vi også gjenkjenner fra vår lutherske sammenheng: Skriften alene, troen alene, nåden alene. Videre skriver kronikkforfatterne at det oppdraget Hauge la innover seg selv, var *“at det måtte bli “alvor med troen” og dermed det hellige livet etter Jesu eksempel.”*

Sosiologen Max Weber (1864-1920) skrev om den protestantiske etikk og satte den i sammenheng med kapitalismens fremvekst. (I boken: *Den protestantiske etikk og kapitalismens ånd*). Dette på grunn av vektleggingen generelt i protestantisk kristendom av det personlige gudsforholdet og en nøktern og arbeidsom livsførsel. Verdien av hardt arbeid for å gjøre verden til et bedre sted.

Kanskje har vi noe å lære av Huges radikale og klare budskap? Både om omvendelse fra synd og etterfølgelse av Jesus ord. Ved å være tro mot Guds ord mente Hauge at kjærligheten ville dominere, ikke hevntanker og gjengjeldelse. Han ba for sine motstandere og ønsket de det beste.

Fra bibelen:

Men vi vet at ikke noe menneske blir rettferdig for Gud ved gjerninger som loven krever, bare ved troen på Jesus Kristus. Derfor satte også vi vår lit til Kristus Jesus, så vi skulle bli kjent rettferdige ved troen på Kristus og ikke ved lovgjerninger. For ikke noe menneske blir rettferdig ved lovgjerninger.
Gal 2,16

Slik er det også med troen: i seg selv, uten gjerninger, er den død.
Jak 2,17

Samtale:

1. Går det an å kombinere det lutherske synet på "troen alene" og "nåden alene" med Huges vektlegging av etterfølgelse og gjerninger?
2. Hvordan kan det bli "alvor med troen" for oss i Norge i dag?
3. Kan dere se spor av en protestantisk arbeidsetikk?

2. Hauge var en forvalter

Hauge var en flittig forvalter til fellesskapets beste. **Han formidlet kallet til alle om å være gode forvaltere av Guds gaver** til det beste for nesten og samfunnet. Dette mente han var å betrakte som menneskets kall i livet.

Hauge lærte seg håndverks- og produksjonsteknikker. Blant annet innen bokbinderi, trykking og papirproduksjon.

Han var handelsmann, kjøpte fisk og drev med saltproduksjon. Han bidro til mye innovasjon og fremskritt og fikk frigjøre mange talenter. Han delte villig sin lærdom og erfaring med mennesker han møtte på sine reiser. På denne måten skjedde det mye utvikling. Han var opptatt av å forbedre gårdsdriften, utnytte elver og bekker og fikk kjennskap til potetens muligheter. Det sies at han også hadde en enestående evne til å samtale med mennesker.

Hauge skapte grobunn for en levende kristendom hvor fokus var å tjene Herren og være gode mot hverandre. Han likte ikke at en satte det jordiske opp mot det himmelske. Det jordiske måtte ikke forsmømmes av frykt for å miste det himmelske. Hauge hadde et genuint samfunnsengasjement. Han var opptatt av at bedriftene skulle drives godt økonomisk samtidig som de var med på å skape et bedre samfunn ved å bidra til å redusere fattigdom, bidra til lese- og skriveopplæring og inkludering av alle i arbeidslivet.

Haugebevegelsen utviklet seg til å bli både et slags forretningsnettverk og et religiøst nettverk.

I dag finner vi inspirasjon etter Hauge i Use Your Talents (Bruk talentene), som bærer videre oppfordringen om å bruke våre talenter for å tjene Gud og vår neste. Det er ikke noe nytt, men en fornyelse som har ligget latent. Alle har noe å bidra med. Vi kan bety en forskjell her vi bor og utover den hele jord.

Forvalteroppdraget i NMS har et helhetlig fokus.

Formålet finner vi i Grunnreglene § 2:

Det Norske Misjonsselskaps formål er i ord og handling å vitne om Guds nåde i Jesus Kristus, og å bidra til den verdensvide kirkes vekst og Guds rikes utbredelse blant alle folkeslag.

Videre i Grunnreglene § 7: *Det Norske Misjonsselskap arbeider aktivt for en bærekraftig forvaltning av Guds skaperverk.*

Vi vil frigjøre talenter og se mulighetene som oppstår når mennesker går sammen for å gjøre tro til handling.

Fra bibelen:

Det er som med en mann som skulle dra dra utenlands. Han kalte til seg tjenerne sine og overlot dem alt han eide: En ga han fem talenter, en annen to og en tredje én talent – etter det hver enkelt hadde evne til. Så reiste han ...
Matt 25,14ff

Den som er tro i smått, er også tro i stort, og den som er uredelig i smått, er også uredelig i stort.
1 Pet 5,3

Så skal dere se på oss som Kristi tjenere og forvaltere av Guds mysterier. Av forvaltere kreves det at de viser troskap.
1 Kor 4,1-2

Tjen hverandre, hver og en med den nådegave han har fått, som gode forvaltere av Guds mangfoldige nåde.
1 Pet 4,10

Samtale:

1. Hvordan forvalter vi det vi har fått?
2. Hva har vi lykkes med? Hva er vi stolte av? Hva gir oss glede og ny energi?
3. Hva har vi her hos oss?
4. Hva er potensialet om vi går sammen med alle gode krefter i lokalsamfunnet vårt?

3. Hauge var **felleskapsorientert**

Hauge formidlet kallet til alle om å være gode forvaltere av Guds gaver **til det beste for nesten og samfunnet**. Han understreket den enkeltes ansvar, men knyttet det alltid til fellesskapets rammer. Et ansvar en har som en del av fellesskapet!

Vårt samfunn i dag preges av et individuelt fokus der det handler om jeg, meg og mitt. Individualisme uten fellesskap er farlig for det legitimerer egoisme. Dette kan også smitte over på troen slik at den blir privat og innover rettet. Synd beskrives ofte som nettopp dette selvopptatte, at mennesket er innkrøkt i seg selv.

I dag er det store muligheter for selvrealisering, men paradoksalt nok også mye depresjon og ensomhet.

Hauge var for det individuelle ansvaret, men mot egotripp og egoisme. I dag har vi snudd litt på dette, vi har tatt bort det individuelle ansvaret, men krever vår individuelle lykke. Hauge mente at lykken finnes i det du er for andre. Han var visjonær og tenkte annerledes. Han var drevet av kjærlighet og godhet for samfunnet sitt.

Kristne miljø i dag kan oppleves lukket, noen synes at kirken er lite ute i samfunnet.

Alt som handler om personlig tro, må vise seg i aktiv samhandling med andre i samfunnet. Arven etter Hauge kan igjen minne oss på å rette blikket utover. Vi har et ansvar for menneskene rundt oss, for vår neste. Det er en grunn til at vi er der vi er.

Fellesskap rundt misjonsoppdraget kjenner tegner NMS. Foreningene har vært sentrale siden starten. De ble viktige lokale fellesskap for kvinner, hvor de kunne støtte misjonens sak økonomisk og få utvidet sin kunnskaps-horizont. Kvinneforeningene utviklet seg til en formidabel suksess. Etter hvert har det utviklet seg ulike typer fellesskap (foreninger, utvalg, komiteer og arbeidsgrupper) som ønsker å dele troen med andre, i ord og handling. Sammen er vi en bevegelse som ønsker å utgjøre en forskjell. Vi deler liv og engasjement for en bedre verden.

NMS var den første misjonsorganisasjonen i Norge, og har vært en viktig lokalsamfunnsdemokratibygger fra starten. Denne merkevaren kan vi bygge videre på - med henvisning til Hans Nilsen Hauge og hans arbeid

og haugianernes rolle i NMS sin oppstart. De koblet sammen åndelig liv, fellesskap, talenter, oppdrag og samfunnsbygging på en måte som forandret Norge!

Fra bibelen:

Gud er trofast, han som har kalt dere til fellesskap med sin Sønn, Jesus Kristus, vår Herre.

1 Kor 1-9

De holdt seg trofast til apostlenes lære og fellesskapet, til brødsbrytelsen og bønnene. Hver og en ble grepet av ærefrykt, og mange under og tegn ble gjort av apostlene. Alle de troende holdt sammen og hadde alt felles. De solgte eiendommene sine og det de ellers eide, og delte ut til alle etter som hver enkelt trengte det. Hver dag holdt de trofast sammen på tempelplassen, og i hjemmene brøt de brødet og spiste sammen med oppriktig og hjertelig glede. De sang og lovpriste Gud og var godt likt av hele folket. Og hver dag la Herren til nye som lot seg frelse.

Apg 2,42-47

Men dersom vi vandrer i lyset, slik han selv er i lyset, da har vi fellesskap med hverandre, og blodet fra Jesus, hans Sønn, renses oss for all synd

1 Joh 1,6

Samtale:

1. Kan troen vår være privat?
2. Trenger fellesskapet meg eller er det jeg som trenger fellesskapet?
3. Har du opplevd at fellesskapets tro har båret deg?
4. Hva kan vi gjøre sammen som vi ikke får til alene?
5. Kjenner vi noen som hadde satt pris på å få tilhøre et fellesskap?
6. Kan vi gå ut og skape fellesskap med mennesker der de er?

4. Hauge var en **forkjemper**

Hauge var en inkluderende person og en frimodig forkjemper. **Han kjempet for alle menneskers likeverd overfor Gud, med samme muligheter.** Alle skulle ha samme muligheter til å tjene penger, til å livnære seg selv og ikke behøve fattigdomshjelp. Han kjempet mot privilegier som embetsstanden hadde. Alle skulle ha muligheter til å ta valg og vokse.

For Hauge var funksjon viktigere enn alder, kjønn og stand. Oppdraget var for viktig til at ikke både kvinner og menn skulle delta. Han så på alle som en ressurs. Han hadde en radikal likhetstanke, med likeverd for alle mennesker. Han fikk folk i arbeid og også de med nedsatt funksjonsevne gav han jobb.

Hans Nielsen Hauge er kanskje mest kjent som mannen som gikk Norge på langs og strikket. Han mente menn burde lære seg å sy klærne sine selv. Han avviste at det fantes særskilt mann- eller kvinnearbeid. Til kvinnene på gårdene sa han at de måtte lære seg alt arbeidet, slik at de skulle klare seg om de ble alene. Det samme sa han til mennene.

Det var kvinnelige forkynnere og kvinnelige ledere fra starten i haugebevegelsen. Protestantisk misjon fra 1700-tallet og fremover har på mange måter vært en kvinnesak, der kvinner har vært i flertall både som misjonærer og som støttespillere.

I NMS fikk kvinner slippe til noen år etter grunnleggelsen i 1842. Det var ledelsen i NMS som i 1843 ga støtet til å opprette kvinneforeninger. Etter hvert ble kvinner ikke bare akseptert som misjonærhustruer, men med årene ble det aksept for kvinner som misjonærer, prester og ledere. NMS var tidlig med å gi stemmerett til kvinner i egen organisasjon. Dette skjedde på generalforsamlingen i 1904, altså hele ni år før kvinners stemmerett ved stortingsvalg i 1913.

Dette perspektivet er nedfelt i våre Grunnregler § 6: *Det Norske Misjonsselskap arbeider aktivt for likestilling mellom kjønnene.*

I dag arbeider NMS for alle menneskers rett og spesielt for marginaliserte og utsatte grupper.

Fra bibelen:

For med én Ånd ble vi alle døpt til å være én kropp, enten vi er jøder eller grekere, slaver eller frie, og alle fikk vi én Ånd å drikke.

1 Kor 12,13

Her er ikke jøde eller greker, her er ikke slave eller fri, her er ikke mann og kvinne. Dere er alle én i Kristus Jesus.

Gal 3,28

For dere er alle Guds barn ved troen, i Kristus Jesus.

Gal 3,26

Men alle som tok imot ham, dem ga han rett til å bli Guds barn,

de som tror på hans navn.

Joh 1,12

De spurte ham: «Mester, vi vet at du taler og lærer rett. Du gjør ikke forskjell på folk, men lærer sant om hva som er Guds vei.

Luk 20,21

For Gud gjør ikke forskjell på folk.

Rom 2,11

Samtale:

1. Hva kan vi lære av Huges radikale likeverdstanke i dag?
2. Er det noen som faller utenfor i vårt samfunn?
3. Ser vi mennesker som ressurser eller som objekter for vår godhet?
4. Har vi tatt i bruk alle våre ressurser for å utføre oppdraget vi har fått?

SAMTALE- RESSURS

*Med utgangspunkt i arven etter
Hans Nielsen Hauge inviterer vi til
samtale og refleksjon.*

*Er dette fortsatt aktuelt?
Hva kan det bety for oss i dag?*

Kan hende skapes det en forventning
og frimodighet hos oss.
Kanskje får vi ideer og lyst til å skape
noe sammen her vi er.

